

Tripartite Engagement Model: Empowering Families, Educational Institution, and Communities for Early Childhood Development in Maha Sarakham Province¹

Runglawan Laumka², Oranuch wognwattanasathien³, Peeraporn Rattanakiat⁴, Kritkanok Duangchatom⁵ Vannasa Sopana⁶ and Phuangphet Wongtip^{7,*}

Abstract

The objectives of this study are to: 1) examine the level of involvement of families, schools, and communities in fostering early childhood development in Maha Sarakham Province; and 2) create a collaborative model involving families, schools, and communities to stimulate early childhood development in Maha Sarakham Province; and 3) assess the impact of the developed framework. A mixed-methods research design was utilized. The target group is child development centers that voluntarily participate, 1 in each district from 13 districts of Maha Sarakham Province. Research tools include surveys on general basic conditions of the

¹ Research Article

² Assistant Professor Dr., Faculty of Education, Maha Sarakham University. Email: runglawan.la@rmu.ac.th

³ Assistant Professor Dr., Faculty of Science and Technology, Rajabhat Maha Sarakham University. Email: wongnuc@yahoo.com

⁴ Professor Dr., Faculty of Education, Maha Sarakham University. Email: pr.earlychild@gmail.com

⁵ Associate Professor Ph.D., Faculty of Education, Maha Sarakham University.
Email: thekong-123@hotmail.com

⁶ Administrative staff, Faculty of Education, Maha Sarakham University.
Email: vannasasopan2524@gmail.com

⁷ Research assistant, Faculty of Education, Maha Sarakham University. Email: 628010500108@rmu.ac.th

* **Corresponding author:** Phuangphet Wongtip, Faculty of Education, Maha Sarakham University.
Email: 628010500108@rmu.ac.th

community. Survey of problems in the development of early childhood children in communities in Maha Sarakham Province. Assessment of the operations of the early childhood development center and an interview on the participation of educational institutions, families, and communities in promoting early childhood development. and an interview on the participation of educational institutions, families, and communities in promoting early childhood development. and surveys to promote early childhood development. This research employed qualitative data analysis techniques. The results of the research found that 1) The study revealed that collaborative efforts among families, schools, and communities were predominantly school-led. Parental involvement was primarily limited to school-organized activities. Community participation was often facilitated by local government initiatives, such as community sports and donations to schools. Direct community-driven initiatives were found to be less common. 2) Tripartite Engagement Model (family, educational institution, and community) for promoting early childhood development in Maha Sarakham Province. It is learning content consisting of 2 characteristics: the content part is a participatory process and the content part The process of creating a triangular and stimulating participation model consists of 4 steps: preparation stage operation steps follow-up and evaluation steps and summarizing the results, and 3) results of using the Tripartite Engagement Model to stimulate power (family, educational institution, and community), participation of 3 sectors: families, educational institutions, and communities have coordinated cooperation by jointly planning, jointly implementing, and jointly evaluating results. By collaborating in communication Resource mobilization volunteering and join in deciding Resulting in cooperation in organizing the atmosphere of the environment. Learning management and Using learning resources and wisdom as a result, early childhood children will be promoted to improve their physical, emotional-mental, social, and intellectual development.

Keywords: Tripartite Engagement Model, Families, Educational Institution, Early Childhood, Maha Sarakham

การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้า (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน)

เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม¹

รุ่งลาวัลย์ ละอาคา² อรุณ วงศ์วัฒนาเสถียร³ พิระพร รัตนเกียรติ⁴

กฤษณก ดวงชาทม⁵ วรรณษา โสภานะ⁶ และพวงเพชร วงศ์ทิพย์^{7,*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของครอบครัวสถานศึกษาและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้า (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม 3) เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้า (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มเป้าหมาย คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เข้าร่วมโดยสมัครใจ อำเภอละ 1 แห่ง จาก 13 อำเภอของจังหวัดมหาสารคาม เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลสภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชน แบบสำรวจสภาพปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชนจังหวัดมหาสารคาม แบบประเมินการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย และแบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และแบบสำรวจการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของครอบครัว

¹ บทความวิจัย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อีเมล wongnuc@yahoo.com

³ อาจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อีเมล pr.earlychild@gmail.com

⁴ ผู้รองศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อีเมล pr.earlychild@gmail.com

⁵ ผู้รองศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อีเมล thekong-123@hotmail.com

⁶ พนักงานธุรการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อีเมล Vannasasopan2524@gmail.com

⁷ ผู้ช่วยนักวิจัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อีเมล 628010500108@rmu.ac.th

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ พวงเพชร วงศ์ทิพย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม อีเมล

628010500108@rmu.ac.th

สถานศึกษา และชุมชนส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบที่สถานศึกษาเป็นผู้ประสาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกิจกรรมที่สถานศึกษากำหนด เช่น การประชุม การร่วมงานวันสำคัญ ส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการจัดโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดกีฬาชุมชน การจัดงานวันสำคัญต่าง ๆ หรือการบริจาคเงินและสิ่งของให้กับสถานศึกษา มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นการริเริ่มจากชุมชนหรือกลุ่มผู้ปกครองโดยตรง

2) รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม เป็นสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ ส่วนสาระที่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วม และส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ โดยกระบวนการการสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการประสานและสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่ ขั้นการปฏิบัติการเน้นการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งในส่วนของผู้ปกครอง ตัวแทนองค์กรในชุมชนและครูในสถานศึกษาเพื่อร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขั้นติดตามประเมินผล และขั้นสรุปผลการดำเนินงาน และ 3) ผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง พบว่า ทั้ง 3 ภาคส่วน มีการประสานความร่วมมือโดยร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผล ลักษณะการร่วมมือ คือ มีการสื่อสารสร้างความเข้าใจ ร่วมสร้างสรรค์ การระดมทรัพยากร การเป็นอาสาสมัคร และการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการจัดจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้และการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา ส่งผลให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาดีขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง, ครอบครัว, สถานศึกษา, เด็กปฐมวัย, มหาสารคาม

บทนำ

ทั่วโลกต่างยอมรับกันว่า “ปฐมวัย” เป็นวัยที่สร้างแกนแห่งชีวิตมนุษย์ การปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีและการปฏิบัติที่เหมาะสมจะเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุกด้านของชีวิตในระยะยาว การพัฒนามนุษย์ที่คุ้มค่าที่สุด คือ การพัฒนาในช่วงปฐมวัย (แรกเกิด-6 ปี) การส่งเสริมการพัฒนาเด็กในช่วงปฐมวัยจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างรากฐานชีวิต ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาให้กับเด็ก อีกทั้งเป็นการบ่มเพาะคุณลักษณะสำคัญที่จะติดตัวเด็กไปจนตลอดชีวิต สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยทางประสาทวิทยาศาสตร์ (Neuroscience) ที่บ่งชี้ว่า การพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้า ในช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่มีพัฒนาการสูงสุด และการพัฒนาดังกล่าวนี้นี้จะนำไปสู่การจัดการชีวิตให้ประสบความสำเร็จในระยะยาวเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ สอดคล้องกับยูนิเซฟ ประเทศไทย (2564) ที่กล่าวว่า ปฐมวัยหรือช่วงขวบปีแรกๆ ของชีวิต เป็นช่วงเวลาของการพัฒนาที่สำคัญที่สุดในชีวิตของเด็ก โดยเป็นช่วงวัยที่เด็กจะมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วทั้งทางสมอง ภาษา ทักษะทางสังคม ทางอารมณ์ และการเคลื่อนไหว เป็นการสร้างรากฐาน

สำหรับการเติบโต และการเรียนรู้ต่อไปในชีวิต ดังนั้นการพัฒนาและการลงทุนในเด็กปฐมวัย จึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้นๆ ของทุกครอบครัวและประเทศชาติ เพราะเป็นโอกาสของครั้งเดียวในชีวิตเด็ก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้หลายมาตรา คือ มาตรา 54 วรรคสอง กำหนดว่า “...รัฐต้องดำเนินการให้เด็กปฐมวัยได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วม ในการดำเนินการด้วย” มาตรา 258 ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศให้เกิดผลด้านการศึกษา สรุปได้ว่า (1) ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กปฐมวัย ได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา ตามมาตรา 54 วรรคสอง เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ในประเทศไทยสถานการณ์ระดับสุขภาวะการเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็กปฐมวัยยังคงเป็นปัญหาอยู่มาก จากการสุ่มสำรวจปี 2560 พบว่า 1 ใน 4 ของเด็กทุกช่วงวัยมีพัฒนาการสงสัยว่าล่าช้า โดยพัฒนาการด้านที่ล่าช้าที่พบมากในเด็กปฐมวัย คือ พัฒนาการด้านภาษา และการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางสติปัญญา (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล, 2562) มีเด็กปฐมวัยจำนวนมากที่ขาดการดูแลและการกระตุ้นพัฒนาการอย่างเหมาะสม ผู้ปกครองจำนวนมาก โดยเฉพาะพ่อ ยังขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้กับลูกเล็ก ในขณะเดียวกันการเข้าถึงหนังสือสำหรับเด็กซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้และจินตนาการยังเป็นไปอย่างจำกัดโดยเฉพาะในครัวเรือนที่ยากจน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กอายุ 3-5 ปี ร้อยละ 15 ไม่ได้เข้าเรียนในระดับปฐมวัย แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่สำคัญมากต่อพัฒนาการของเด็ก สำหรับเด็กที่ได้เข้าเรียนในระดับปฐมวัยนั้นก็ยังไม่ได้รับบริการที่มีคุณภาพที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (ยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564) และยังพบว่า ความผูกพันและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวลดลง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมลดลง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และเทคโนโลยีนี้เป็นส่วนหนึ่งของการนำไปสู่สถานการณ์ปัญหาทั้งทางด้านกระบวนการคิดและการจัดการอารมณ์ เช่น ความสามารถในการจดจ่อที่ลดลงหรือสมาธิสั้น ความวิตกกังวลที่เพิ่มสูงขึ้น ภาวะซึมเศร้า และการฆ่าตัวตาย (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2563)

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคามของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมกับศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคามเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า เด็กปฐมวัยยังขาดการดูแลเอาใจใส่ และส่งเสริมพัฒนาการอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้เพราะเด็กส่วนมากประมาณร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในครอบครัวแอ่งกลาง ขาดรายได้หรือวัยผู้ใหญ่ เด็กอยู่กับปู่ย่าตายาย โดยพ่อแม่ออกไปรับจ้างทำงานต่างจังหวัด ทำให้เด็กขาดการดูแลเอาใจใส่ เกิดช่องว่างระหว่างเด็กปฐมวัย และผู้ปกครอง จึงส่งผลให้เด็กติดหน้าจอ ติดการเล่นโทรศัพท์ ขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กในทางสร้างสรรค์ ปล่อยให้เด็กเล่นตามลำพัง ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นไปตามวัย (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม, 2564) ครอบครัวถือเป็นสถาบันแรกที่อบรมเลี้ยงดูและหล่อหลอมคุณลักษณะของบุคคลอย่างใกล้ชิด สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงต้องทำงาน

ประสานกับครอบครัว เพื่อร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเด็กให้เป็นไปอย่างเหมาะสม แต่จากการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก มีความคาดหวังที่ต้องการให้เด็กอ่านออกเขียนได้ “เร่งเรียนเขียนอ่าน” นอกจากนี้การใช้สื่อเทคโนโลยีในการเลี้ยงดูเด็ก เช่น ไอแพด โทรศัพท์มือถือ หรือโทรทัศน์ ก็มีผลสำคัญที่ทำให้เด็กมีความบกพร่องในการเรียนรู้มากขึ้น รวมถึงการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการศึกษาปฐมวัยของครู ผู้บริหาร และสถานศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566) พบว่า ส่วนใหญ่ในพื้นที่ชนเมืองและในพื้นที่ชนบททางไกลจะมีปู่ ย่า ตา ยายเป็นผู้ปกครองจึงทำให้การดูแลเด็กไม่เป็นไปตามพัฒนาการ เพราะผู้ปกครองขาดความรู้ ความสามารถในการเลี้ยงดูเด็กที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

จากสถานการณ์การส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยที่ยังคงพบปัญหาทั้งในระดับชุมชนและประเทศชาติจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและพัฒนา การมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง เป็นแนวทางที่ผู้วิจัยวิเคราะห์จากภูมิปัญญาอีสานที่ยึดมั่นการทำงานร่วมมือรวมพลังและนำมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนา ร่วมกันของ 3 ภาคส่วนได้แก่ ครอบครัว สถานศึกษาในระดับปฐมวัย และชุมชนซึ่งเป็นการทำงานที่รวมพลังอย่างเข้มแข็ง ให้เกียรติดันและกัน สามัคคี เคารพในคุณค่าอย่างสมดุลเท่าเทียมเป็นดั่งก้อนเส้าของชาวไทยอีสานโบราณที่นำก้อนดินหรือหินมาทำเป็นเตาที่ตั้งหม้อให้สามารถก่อไฟเพื่อปรุงอาหารให้สุกสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้นการรวมสามก้อนเส้าที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กจึงเป็นฐานหนุนในการที่จะจุดไฟพลังสร้างสรรค์ เพื่อให้ทั้งสามภาคส่วนตระหนักเห็นความสำคัญ แล้วร่วมกันปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ผักผ่อนทักษะปฏิบัติตลอดจนสร้างเจตคติ ความเชื่อ และมุมมองที่ถูกต้องเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย เพื่อให้เกิดการร่วมมือรวมพลัง ร่วมปกป้องคุ้มครอง ส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กอยู่รอดปลอดภัย มีพัฒนาการที่เหมาะสม มีความเป็นอยู่ที่มีความสุข ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม โดยมุ่งการประสานพลังร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างสื่อสภาพแวดล้อมทั้งในสถานศึกษา บ้าน และชุมชนที่เอื้อต่อส่งเสริมพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวม มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาสมบูรณ์ เป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพสามารถเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของครอบครัวสถานศึกษาและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

แนวคิดทฤษฎี

1. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ชุมชน ครอบครัวในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ครอบครัว หน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยกำหนดการวางแผน นโยบาย ติดตามผล และประเมินผลร่วมกัน นำผลการปฏิบัติไปปรับปรุง พัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สุวิมล หงส์วิไล, 2559)

Berger (2004) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในสถานศึกษาไว้ว่า สถานศึกษาไม่สามารถแยกเด็กออกจากครอบครัวได้เพราะเด็กได้ถูกหล่อหลอมจากสังคมและวัฒนธรรมของครอบครัว ความรู้สึกที่เด็กได้รับมาจากที่ครอบครัวเอื้อนนำมามีที่สถานศึกษา ดังนั้นถ้าครอบครัวและสถานศึกษามีการติดต่อกันย่อมมีความชัดเจนขึ้น การร่วมมือระหว่างครอบครัวและสถานศึกษาจึงจำเป็นที่จะต้องก้าวไปข้างหน้าพร้อมกัน ซึ่งจะนำไปสู่การประสบความสำเร็จในการพัฒนาเด็กในขั้นสูงต่อไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนกับครอบครัวในการพัฒนาเด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยทั่วไปชุมชนร่วมมือกับครอบครัวโดยมีเป้าหมายเพื่อค้นหาและประเมินแนวอัจฉริยภาพความถนัดและความสนใจในด้านต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อทำการพัฒนาให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและบุคลิกภาพของเด็ก ร่วมกับการพัฒนาวิธีการของเด็กโดยเสริมสร้างกระบวนการ ความฉลาดทางปัญญา ความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางสังคม ให้เด็กมีพฤติกรรมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม แต่ทว่าเป้าหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าวยังไม่ได้ช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการเรียนรู้ของครอบครัว ด้วยเหตุนี้ กระบวนการพัฒนาครอบครัวเพื่อสร้างความยั่งยืนในการเรียนรู้จึงต้องวกกลับมายังท้องถิ่น โดยเริ่มมองหาการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ได้พัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในลักษณะที่เรียกว่า “สถานศึกษาครอบครัว” ซึ่งเป็นแนวทางการปรับฐานความคิดที่ดึงการมีส่วนร่วมจาก บ้าน สถานศึกษา วัด องค์กรปกครองท้องถิ่น และหน่วยงานพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และใช้ความรู้ที่มีอยู่เชื่อมโยงทั้งในและนอกชุมชน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวที่มีเด็กปฐมวัยให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยหลักการในการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ชุมชน ครอบครัว เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย มีดังนี้ (สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, 2563)

1) การติดต่อสื่อสารกันอย่างมีประสิทธิภาพระหว่างครอบครัวและสถานศึกษา และระหว่างสถานศึกษาและครอบครัว ซึ่งเป็นการติดต่อสื่อสารกันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา และความก้าวหน้า หรือปัญหาของผู้เรียน มีการประชุมแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี และมีการติดตามผล ซึ่งอาจจะมีการรายงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนของผู้เรียนเป็นระยะ เช่น ทุกสัปดาห์ หรือทุกเดือน โดยข้อมูลที่ต้องสื่อสารจะต้องชัดเจน ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมภายในสถานศึกษาหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา ซึ่งการติดต่อสื่อสารต้องชัดเจนและมีประสิทธิภาพ อาจจะมีการสื่อสารต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ สมุดสื่อสาร จดหมาย เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก บล็อก เป็นต้น

2) การอาสาสมัคร คือ การเปิดโอกาสให้พ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามาเป็นอาสาสมัครด้วยวิธีการรับสมัคร และการฝึกอบรมพ่อแม่ผู้ปกครอง ในการช่วยเหลือครูในชั้นเรียนหรือในสถานศึกษา รวมถึงการจัดสรรเวลา เพื่อความสะดวกของพ่อแม่ผู้ปกครองเพื่อการเข้าร่วมกิจกรรมภายในสถานศึกษา ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองสามารถเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยผู้บริหาร ครูและนักเรียน รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งอาสาสมัครในที่นี้ คือ ผู้ที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ในทุกรูปแบบไม่ได้จำกัดเพียงแคในห้องเรียน หรือสถานศึกษาเท่านั้น

3) การตัดสินใจ คือ การตัดสินใจของครอบครัว ชุมชนในธรรมาภิบาล และการสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยการให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของสถานศึกษา การเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตร การประเมินผลการเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับพ่อแม่ผู้ปกครองท่านอื่น อาจจะอยู่ในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษาก็ได้ ซึ่งการตัดสินใจนี้นับเป็นกระบวนการของกัลยาณมิตรในการแลกเปลี่ยนทัศนะและปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

4) การให้บริการด้านทรัพยากรแก่สถานศึกษา สถานศึกษาจะพบปัญหาในเรื่องทรัพยากรและบุคลากรเป็นอย่างมาก เพราะสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้วัสดุสิ้นเปลืองในแง่ของการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของการศึกษา ประกอบกับมีเด็กนักเรียนเข้ามาเรียนเปลี่ยนรุ่นกันอยู่เสมอ ทำให้การใช้สอย การดูแลรักษา และการให้บริการเปลืองมาก ชุมชนมีทรัพยากรและบุคคลกรมากและกว้างขวาง ซึ่งสถานศึกษาอาจจะขอใช้บริการได้ การขอให้บริการนั้นมีหลายรูปแบบหลายลักษณะ สถานศึกษาควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพและเหตุการณ์โดยรวมแล้วสถานศึกษาควรได้สนใจและศึกษาชุมชนอย่างจริงจัง และมีโครงการที่แน่นอนเป็นหลักฐานในการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากชุมชน เมื่อขอความช่วยเหลือแล้วควรดำเนินการอย่างรอบครอบละเอียดถี่ถ้วน และเปิดเผยเพื่อความเข้าใจของสถานศึกษาอย่างแท้จริง

5) การให้ความรู้หรือให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครอง การให้ผู้ปกครองตระหนักถึงอิทธิพลหรือบทบาทของตนที่มีต่อเด็กปฐมวัย แทนที่จะปล่อยให้เป็นการของครูเพียงฝ่ายเดียว การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับความรับผิดชอบ อบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่ และสร้างทัศนคติที่ถูกต้องในการอบรมเลี้ยงดู รวมถึงสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย เช่น โครงการพัฒนาครอบครัว โครงการครอบครัวดีมีสุข จัดทำเอกสารคู่มือการพัฒนาเด็กปฐมวัย สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองและสมาชิกครอบครัว รวมถึงเอกสารคู่มือการพัฒนาเด็กปฐมวัย สำหรับสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กและสถานศึกษาปฐมวัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการดูแลและเสริมสร้างพัฒนาการเด็กอย่างถูกต้องและเหมาะสม ทั้งในครอบครัวและในสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็ก

6) การสนับสนุนภารกิจหลักของสถานศึกษา แม้สถานศึกษาจะมีหน้าที่หลายอย่าง แต่หน้าที่หลัก คือ การจัดการเรียนการสอน การที่สถานศึกษาจะจัดการเรียนการสอนได้ดีจำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองอย่างดี ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการทำความเข้าใจกับงานของสถานศึกษา แล้วส่งเสริมให้กำลังให้กับผู้เรียนอันเป็นบุตรหลานของตนเอง ผู้ปกครองควรร่วมมือกับสถานศึกษาด้วยการช่วยเหลือดูแลการเรียนของบุตรหลานที่บ้าน แล้วให้ข้อมูลแก่สถานศึกษาอย่างไปตรงไปตรงมา บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนจะได้มีบทบาท

ในการสอดส่องดูแลนักเรียนหรือกิจกรรมของสถานศึกษาด้วยพร้อมกันไป และควรถือว่าสถานศึกษาเป็นของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่สถานศึกษาจะทำให้สถานศึกษาเห็นว่าสถานศึกษาได้ทำหน้าที่เหมาะสมตามความต้องการของชุมชนมากน้อยเพียงใด

ในการมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว สถานศึกษา และชุมชนเป็นการมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ ต่ำกว่า 3 ปี- 6 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ที่มีกำหนดเป็นจุดหมายของหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะครอบคลุมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล สำหรับอายุต่ำกว่า 3 ปี ดังนี้ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขภาพดี ใช้อวัยวะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน 2) พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย 3) พัฒนาการด้านสังคม รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว และช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย และสนใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว สำหรับอายุ 3 - 6 ปี ดังนี้ 1) พัฒนาการด้านร่างกาย ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี และกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน 2) พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข และชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว 3) พัฒนาการด้านสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 4) พัฒนาการด้านสติปัญญา ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย (กองส่งเสริมและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560)

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน สถานศึกษา และชุมชนนั้นคือ การดำเนินการใด ๆ ร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และรู้สึกที่ดีต่อ เกิดความตระหนักในการที่จะประสานพลังร่วมให้เกิดแรงส่งที่มากพอในการที่จะวางแผนร่วมกันในการระดมทรัพยากรที่มีในแต่ละภาคส่วนมาขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยกระบวนการขับเคลื่อนต้องอาศัยการหนุนเสริมร่วมกันของทุกฝ่าย โดยมีสถานศึกษาเป็นแกนกลางในการประสานเชื่อมเพื่อให้เกิดการการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาและทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน และสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพในการที่จะเติบโตไปเป็นกำลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาชาติบ้านเมืองต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method)

กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายดำเนินการคัดเลือกอย่างเป็นระบบ คือ ให้อาสาทุกอำเภอ เข้าร่วมอำเภอละหนึ่งแห่งโดยความสมัครใจ ประกอบด้วย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 13 แห่ง ซึ่งผู้เข้าร่วมในการวิจัยของแต่ละแห่ง ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู / ผู้ดูแลเด็ก และเครือข่ายชุมชนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กซึ่งสมัครใจ เข้าร่วม แห่งละ 35 คน รวมทั้งสิ้น 525 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของครอบครัวสถานศึกษาและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลสภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชน ในจังหวัดมหาสารคามและแบบสำรวจสภาพปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาเอกสารเพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

1.2 สำรวจข้อมูลสภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชน ในจังหวัดมหาสารคาม

1.3 สำรวจสภาพปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชน

1.4 ประชุมปฏิบัติการ (ครั้งที่ 1) เป็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของตัวแทน ทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ สถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน มุ่งสร้างความรู้ ความเข้าใจ สร้างความตระหนักร่วม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมวางแผนและออกแบบหลักสูตร สะท้อนผล สรุปรวบรวมองค์ความรู้

1.5 ประชุมปฏิบัติการ (ครั้งที่ 2) เพื่อสร้างความตระหนักและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของทุกภาคส่วนทั้งสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน นำแผนการและหลักสูตรฯ สู่การปฏิบัติกลับมาบอกเล่าและสะท้อนการปฏิบัติ จัดระบบองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการ แนวทางที่จะนำไปปรับใช้ในบริบทชีวิตจริง ตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชน และการสำรวจสภาพปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการถอดคำเรียบเรียงข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้า (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เจ้าพลังเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 นำข้อมูลที่ได้จากการการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มากำหนดแนวทางในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้และร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.2 การถอดประสบการณ์ เป็นการทบทวนองค์ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับตลอด การดำเนินโครงการ จากทั้ง 3 ภาคส่วน ทั้งส่วนของสถานศึกษา ครอบครัว/ผู้ปกครอง และชุมชน แล้วนำมาจัดระบบองค์ความรู้ในรูปแบบ

2.3 สร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ได้แก่ ขั้นการประสานและสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่ ขั้นการปฏิบัติการ เน้นการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งในส่วนของผู้ปกครอง ตัวแทนองค์กรในชุมชนและครูในสถานศึกษา เพื่อร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขึ้นติดตามประเมินผล และขึ้นสรุปผลการดำเนินงาน

2.4 การนำคู่มือไปใช้ในการจัดกิจกรรม คู่มือประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ และกระบวนการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้า (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เจ้าพลังเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และชุมชน เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และแบบสำรวจการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมระหว่างครอบครัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และชุมชนเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 4 ได้แก่ ด้าน 1) ด้านการติดต่อสื่อสาร 2) ด้านการเป็นผู้ประสานงานในการรวบรวมทรัพยากร 3) ด้านการอาสาสมัครเพื่อการศึกษา 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.2 สำรวจการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ประกอบไปด้วย 4 ด้านหลัก คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

3.3 การสรุปผลการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ได้แก่ ส่วนของสถานพัฒนาเด็กเล็ก ส่วนครอบครัว หรือผู้ปกครอง ส่วนของเครือข่ายสนับสนุนทั้งในและนอกชุมชน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ของแต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและจัดทำคู่มือการพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม เผยแพร่ให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยนำข้อมูลแบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย และแบบสำรวจการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ที่รวบรวมมาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

จริยธรรมการวิจัย

ในการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการตามหลักจริยธรรมโดยยึดหลักการเคารพในบุคคล การไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่อาสาสมัคร การรักษาความลับ ความยุติธรรม ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นต่ออาสาสมัครและความรับผิดชอบของผู้วิจัย

ผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของครอบครัว สถานศึกษา และชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

1.1 ข้อมูลสภาพการมีส่วนร่วมของครอบครัว สถานศึกษา และชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย

การมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน พบว่า เป็นการมีส่วนร่วมภายใต้ แนวทางที่สถานศึกษาเป็นผู้ประสานหลัก เช่น การแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการของสถานศึกษา มีการประชุมปรึกษาหารือเป็นครั้งคราว และส่วนมากจะเป็นแนวทางที่สถานศึกษาวางแผนและดำเนินการตามช่วงเวลา ซึ่งมักจะเป็นการร่วมมือที่ในรูปแบบต่าง ๆ ที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนด ได้แก่ การประชุมผู้ปกครองก่อนเปิดภาคเรียน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญ ได้แก่ วันเด็ก วันพ่อ วันแม่ วันขึ้นปีใหม่ ส่วนการมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่นมีน้อย ในส่วนของการมีส่วนร่วมของสถานศึกษากับชุมชนส่วนมากจะเป็นงานพิธีการที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาจัดการดูแลตามบทบาทหน้าที่ เพราะศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอยู่ภายใต้การปกครองดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง ในทั้งหมด 13 แห่ง พบว่า มีการบริจาคเงินในการสนับสนุนด้วยการที่ชุมชนร่วมทำผ้าป่าการศึกษาเพื่อจัดทำสนามเด็กเล่น จัดบริจาคสื่อ วัสดุอุปกรณ์และของเล่นเด็ก และมี 1 แห่งที่มีผู้ปกครองที่เป็นปู่ ย่า ตา ยาย ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยช่วยครูจัดทำสื่อของเล่น และร่วมปลูกพืชผักทำสวนเพื่อการเรียนรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สภาพการมีส่วนร่วมของทั้งสามภาคส่วนเป็นการขับเคลื่อนโดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือสถานศึกษาเป็นฝ่ายประสานให้เกิดการพัฒนาและเป็นในเชิงสั่งการหรือขอความร่วมมือตามโอกาส และเป็นการมีส่วนร่วมเป็นบางครั้งยังไม่เป็นการร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการ ประเมินและสะท้อนผลการพัฒนา ถือเป็นการร่วมพัฒนาที่ยังไม่สมบูรณ์ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชนยังไม่ดีเท่าที่ควร

สภาพการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยของครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน

ด้านร่างกาย การเล่นที่มุ่งการใช้ร่างกายหรือการออกกำลังกาย เดิมผู้ปกครองไม่ค่อยใส่ใจเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพราะถือว่าเด็กได้เล่นตามประสาของเด็กอยู่แล้ว และการที่เด็กดูโทรทัศน์หรือเล่นเกมเป็นการเล่นที่

เหมาะสม เพราะเด็กจะได้ฉลาดในการเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะกับยุคสมัย การเล่นกับเทคโนโลยีเด็กจะสงบไม่ก่อกวน ไม่ชวนให้ไปเล่นด้วยผู้ปกครองสบายและมีเวลาทำงานของตนเอง การที่เด็กเล่นกับเทคโนโลยีกลับคิดว่าเป็นแนวทางที่ดี

การเล่นออกกำลังกายที่ต้องใช้แรง การกีฬาและการปั่นปาย ห้อยโหนผู้ปกครองไม่ค่อยอนุญาตให้เด็กได้เล่นเพราะเกรงว่าจะเกิดอันตราย และไม่มีเวลาหรือให้ความสนใจในการเล่นร่วมกับบุตรหลานมากนักเพราะต้องทำงาน หรือเด็กไม่ได้สนใจเพราะการดูโทรทัศน์หรือการดูยูทูปในโทรศัพท์มีความสนุกสนานมากกว่า และผู้ปกครองเห็นว่าง่ายและไม่อันตรายเท่ากับการเล่นที่ต้องออกแรงหรือการปั่นปาย

ผู้ปกครองให้ความสนใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพความสะอาดและการระวังความปลอดภัยต่าง ๆ ไม่มากนักเพราะถือว่าเด็กยังเล็กไม่สามารถเรียนรู้ได้ จึงมักทำให้เด็กและไม่เปิดโอกาสหรือใช้เวลากับบุตรหลานเพื่อฝึกหัด เพราะเห็นว่าการสอนเด็กอย่างเคร่งครัดในวัยปฐมวัยไม่เป็นผลดีกับเด็กจึงค่อนข้างตามใจ หรือบางคนมีการจัดการแนะนำแต่การปฏิบัติจะมีความยืดหยุ่นสูงและไม่คงเส้นคงวา ทำให้เด็กปฐมวัยไม่มีระบบที่กำกับดูแลในเรื่องความสะอาดและสุขนิสัยเกี่ยวกับการดูแลร่างกายมากนัก เช่น การล้างมืออย่างถูกวิธี การตัดเล็บ การดูแลปฏิบัติตนในช่วงสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด พบว่า เด็กยังขาดการดูแลกำกับในการปฏิบัติตนอย่างถูกวิธี แม้ว่าจะมีการแนะนำจากครูหรืออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

ด้านอารมณ์-จิตใจ ผู้ปกครองส่วนมากโดยเฉพาะผู้ปกครองที่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย ยอมรับว่าตนตามไม่ทันเด็กสมัยใหม่เพราะบุตรหลานจะเอาแต่ใจอดทนน้อยลงและพูดคุยกันไม่ค่อยรู้เรื่องเพราะบุตรหลานจะชอบเล่นโทรศัพท์หรือดูโทรทัศน์ตรงข้ามกับผู้ใหญ่ที่ชอบทำกิจกรรมในบ้านหรือทำงานนอกบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้ปกครองหลายคนยอมรับว่าไม่ค่อยได้เล่นหรือดูทีวีร่วมกับเด็กแต่คอยดูแลความปลอดภัยและจัดหาอาหารให้รับประทานส่วนการเล่นหรือคอยซักถามเอาใจใส่ในเรื่องที่เด็กสนใจมีน้อย จึงค่อนข้างตามใจเด็ก และผู้ปกครองส่วนมากบอกว่าไปตามยุคสมัยเขาไม่ฟังเรื่องราวหรือร้องเพลงเดียวกันกับปู่ย่าตายาย ตามไม่ทันเด็กจึงขาดการเรียนรู้ร่วมกันในการที่จะดูแลเอาใจใส่หรือเรียนรู้ว่าบุตรหลานชอบหรือไม่ชอบอะไร การดูแลทางด้านอารมณ์จึงพึ่งพาสื่อเทคโนโลยี

ผู้ปกครองส่วนมากมีความเห็นตรงกันว่าเด็กมีความใจร้อน อดทนต่ำ ถ้าไม่ได้ตั้งใจจะไว้วางยั้งนี้อาจเป็นเพราะเขาอยากได้อะไรก็ได้ และยอมรับว่าการเล่นกับสื่อเทคโนโลยีทำให้เด็กมีความอดทนน้อย เอาแต่ใจ แต่ผู้ปกครองก็มองว่าเป็นเรื่องปกติเพราะไม่สามารถต้านทานกระแสของสังคมสมัยใหม่ได้ สิ่งที่เกิดขึ้นจึงต้องยอมรับและทำใจแม้ว่าจะรู้สึกว่าจะไม่ถูกต้องก็ตาม

ด้านสังคม ผู้ปกครองส่วนมากจะช่วยเหลือและพยายามทำกิจกรรมดูแลบุตรหลานในลักษณะการปิดกั้นโอกาสให้เด็กได้ลองทำด้วยตนเองเพราะเห็นว่าเด็กวัยนี้ต้องได้รับการช่วยเหลือ จึงพบว่าหลายครอบครัวมักสวมเสื้อผ้าหรืออาบน้ำให้เด็กยังไม่เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมหรือทำด้วยตนเองมากนัก เพราะผู้ปกครองมองว่าชักช้าเสียเวลากว่าเด็กจะพยายามและทำด้วยตัวเองเสร็จก็จะไม่มีเวลาทำกิจกรรมอื่น ๆ จึงส่งผลให้เด็กไม่มีเวลามากพอ ที่จะแสดงความพยายามหรือไม่ถูกจัดสรรเวลาให้ได้ทำกิจกรรมดูแลตนเองอย่าง

สม่ำเสมอ ทำให้เด็กขาดโอกาสในการฝึกและการแก้ปัญหา การช่วยเหลือและดูแลตนเองเบื้องต้นของเด็กปฐมวัยจึงเป็นไปในรูปแบบการพึ่งพาขาดการกระตุ้นส่งเสริมให้เด็กดูแลตนเอง

ผู้ปกครองส่วนมากยอมรับว่า เด็กไม่ค่อยมีทักษะทางสังคมเพราะจากสถานการณ์ระบาดของโรคโควิด ทำให้เด็กต้องอยู่บ้านดูโทรทัศน์ เล่นโทรศัพท์ การเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่มลดน้อยลงเป็นอย่างมาก เด็กจะอยู่กับผู้ใหญ่และผู้ใหญ่ส่วนมากจะทำกิจกรรมในบ้าน ทำงานบ้าน งานครัว งานสวนเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือผู้ปกครองบางคนต้องไปทำงานนอกบ้าน ทำให้การเล่นหรือการสนทนาที่จะให้เด็กผ่อนคลายหรือปฏิสัมพันธ์กันมีน้อยลง จึงทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้เด็กจึงหันมาอยู่กับสื่อเทคโนโลยีมากขึ้น

ด้านสติปัญญา ผู้ปกครองส่วนมากมีความเข้าใจว่าการเรียนรู้ของเด็กต้องเน้นฐานสมอง ฝึกความจำ ฝึกอ่าน ฝึกเขียน ในส่วนของทักษะการฟังการพูดและการเตรียมความพร้อม การดูแลสุขภาพ การเล่นที่เป็นการเรียนรู้ ผู้ปกครองมองว่ายังไม่ใช่การส่งเสริมที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน การดูโทรทัศน์หรือการดูการ์ตูนผู้ปกครองหลายคนมองว่าเป็นความรู้ที่ต้องให้เด็กดูเพื่อให้เท่าทันความเจริญและเทคโนโลยีและเป็นปกติที่เด็กต้องเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย การเล่น การทำกิจกรรม ที่เน้นการพูดคุย การซักถามให้เด็กแสดงออก หรือให้เวลาเด็กในการแก้ปัญหาหรือการทำกิจวัตรประจำวัน จึงเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองละเลยเพราะมองว่าไม่จำเป็นต่อการพัฒนาสมองของเด็ก

การเล่นกับสิ่งของรอบตัวหรือการออกแบบประดิษฐ์ตกแต่งของเล่นกับบุตรหลานไม่ค่อยปฏิบัติเพราะผู้ปกครองมองว่าเป็นหน้าที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จึงเน้นการดูแลความปลอดภัยและผู้ปกครองยอมรับว่าไม่ได้ใส่ใจในการที่จะให้บุตรหลานเรียนรู้ผ่านกิจกรรมประจำวันเมื่ออยู่ที่บ้าน และเข้าใจว่าเด็กยังเล็กการเรียนรู้แก้ปัญหาผ่านการทำกิจกรรมงานบ้านหรืองานสวนเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสม ในส่วนการอ่านหนังสือ การเล่านิทาน การพูดคุยกับบุตรหลานผู้ปกครองยอมรับว่ามีน้อย และแทบไม่มีเลยเพราะบุตรหลานมักชอบเล่นโทรศัพท์หรือดูการ์ตูนในโทรศัพท์มากกว่า จึงขาดการเล่นหรือการใช้เวลาร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก

1.2 ข้อมูลสภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชน

สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบ พื้นที่ทางการเกษตรมีสภาพเป็นดินที่อุดมสมบูรณ์สามารถทำการเกษตรได้เป็นอย่างดีโดยมีลักษณะเป็นเนินลาด อาชีพและเศรษฐกิจการทำเกษตร เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป พนักงานบริษัท และค้าขาย ลักษณะภูมิอากาศในเขตจังหวัดมหาสารคาม เป็นแบบมรสุมเมืองร้อน มีฝนตกสลับกับอากาศแห้ง ลักษณะของประชากร จังหวัดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล 123 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 18 แห่ง และหมู่บ้าน 1,944 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 963,072 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 472,797 คน และหญิง จำนวน 490,275 คน นับถือศาสนาพุทธ การเมืองการปกครอง แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ 133 ตำบล, 1,804 หมู่บ้าน 13 อำเภอ ได้แก่ อ. เมืองมหาสารคาม อ. แกดำ อ. กันทรวิชัย อ. กุดรัง อ. โกสุมพิสัย อ. ชื่นชม อ. เชิงเย็น อ. นาเชือก อ. นาหว้า อ. บรบือ อ. พยัคฆภูมิพิสัย อ. ยางสีสุราช และอ. วาปีปทุม การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคที่ดีเพียงพอต่อจำนวนประชากร การคมนาคม ถนนสามารถเดินทางระหว่างตำบลได้สะดวกมีรถประจำทางที่สามารถเดินทางได้ทุกที่และสะดวก ปลอดภัย การทำบุญประเพณีในจังหวัดมหาสารคามยึดตามแนวปฏิบัติที่เป็นประเพณีท้องถิ่น

อีสานเป็นการทำบุญตาม ฮีตฮีตสิบสอง มีแหล่งเรียนรู้ชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้านพุทธศาสนา ศูนย์สินค้าผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย มุ่งหวังให้ทุกตำบลมีผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่น (OTOP) เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือ กลุ่มทอผ้าฝ้าย ผ้าไหม กลุ่มทอเสื่อ กก และศูนย์ การเรียนรู้ต่าง ๆ ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิต ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ศูนย์การเรียนรู้ด้านพุทธศาสนาและศูนย์เกษตรกรรมทำปุ๋ยชีวภาพ

1.3 สภาพ/ปัญหาของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

ในปัจจุบันสภาพการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในศูนย์การศึกษาโดยรวมครูมีการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความใส่ใจ ให้ความอบอุ่น สื่อการสอนบางศูนย์ไม่เพียงพอต่อความต้องการ จำนวนครูต่อนักเรียนบางศูนย์ไม่เพียงพอซึ่งอาจเป็นปัญหาในการพัฒนาเด็ก แต่อีกปัจจัยหนึ่ง คือ การเลี้ยงดูของครอบครัวที่ปัจจุบันนี้เด็กจะอาศัยอยู่กับ ปู่ย่า ตายาย เป็นหลัก ทำให้การเลี้ยงดูไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น การที่ขาดความรู้ความเข้าใจ บางคนไม่ค่อยมีเวลาบางคนตามใจบุตรหลานมากเกินไป ปลอ่ยเด็กให้อยู่กับโทรศัพท์ทำให้เด็กติดโทรศัพท์ ผู้ปกครองขาดความเอาใจใส่และฝึกให้ลูกดูแลตนเอง เนื่องจากผู้ปกครองต้องออกไปทำงาน รับจ้างไม่ค่อยมีเวลาดูแล ส่งผลให้เด็กไม่สามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองได้ดีเท่าที่ควร ทั้งนี้เป็นเพราะไม่มีเวลาและบางครอบครัวไม่เห็นความสำคัญและเห็นว่าต้องดูแลช่วยเหลือเพราะเด็กยังเล็กอยู่ทำให้การพัฒนาเด็กขาดการเชื่อมต่อระหว่างบ้านและสถานศึกษา จากสภาพปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อเด็กปฐมวัย ดังนี้

1.3.1 การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย พบว่า เด็กบางคนอ้วนมีน้ำหนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน บางคนผอมน้ำหนักส่วนสูงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดูแลความสะอาดของร่างกาย เช่น ตรวจผผ ความสะอาดของร่างกาย ตรวจฟัน ซึ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ครูได้ไปออกพบปะตรวจเยี่ยมเด็กตามบ้านพร้อมแนะนำผู้ปกครองให้เอาใจใส่ด้านการล้างมืออย่างถูกวิธี การใช้เจลแอลกอฮอล์ การสวมหน้ากากอนามัย การใช้และการจัดเก็บหน้ากากอนามัยหลังการใช้อย่างถูกสุขลักษณะ จากการที่เด็กหยุดเรียนในช่วงสถานการณ์โควิด ผู้ปกครองและชุมชนไม่ได้ใส่ใจเรื่องสุขภาพมากนัก ยังพบว่า มีการปล่อยปละละเลย ส่งผลให้เด็กในช่วงปฐมวัยยังมีความบกพร่องด้านการดูแลสุขอนามัยโดยผู้ใหญ่ต้องกำกับดูแลเป็นพิเศษ และพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ยังขาดการกำกับดูแลอย่างถูกสุขลักษณะทั้งนี้เพราะผู้ปกครองบางส่วนไม่มีเวลาเอาใจใส่ดูแล และเด็กส่วนมากอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายทำให้การดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพร่างกายและความสะอาดไม่ดีเท่าที่ควร

เด็กมีภาวะอนามัยช่องปากที่ไม่สะอาด มีภาวะฟันผุ เล็บยาว ความสะอาดของเส้นผมและผิวหนัง ยังไม่ได้รับการดูแลรักษาความสะอาดเท่าที่ควร ทั้งนี้เชื่อมโยงกับการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม เช่น การกินขนมหวาน ขนมกรุบกรอบ ลูกอม การไม่แปรงฟันช่วงเช้าและก่อนนอนอย่างสม่ำเสมอ และในส่วนของอาหารที่รับประทานเด็กส่วนมากไม่ชอบรับประทานผัก ผู้ปกครองส่วนมากซื้ออาหารตามร้านขายของชำในหมู่บ้านให้เด็กรับประทาน ไม่นิยมประกอบอาหารที่มีพืชผักที่หลากหลายหรืออาหารในท้องถิ่นให้เด็กรับประทาน เด็กจะรับประทานอาหารจากร้านค้าที่มีแม่ค้าไปรับมาจากตลาดเช้า เช่น หนุ่ยปิ้ง ไก่ย่าง ปลาตุ๋น ก๋วยจั๊บ ข้าวต้มต้มเส้น

1.3.2 การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ พบว่า เด็กความสนใจและแสดงออกทางอารมณ์อย่าง เบิกบาน สนุกสนานเมื่อทำกิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เวลาพาทำกิจกรรมเด็กจะหัวเราะร่าเริง เวลาครูจัดกิจกรรมที่ตื่นเต้น ทำท่ายเด็กจะให้ความสนใจการจดจำและมีสมาธิในการทำกิจกรรม แต่ขณะอยู่ที่บ้านครูส่วนมากให้ความเห็นว่า ผู้ปกครองขาดความรู้ความเข้าใจ ผู้ปกครองบางคนไม่ค่อยมีเวลาบางคนตามใจลูกมากเกินไป ปลอ่ยเด็กให้อยู่กับโทรศัพท์ทำให้เด็กติดโทรศัพท์ส่งผลให้เด็กไม่นิ่ง เอาแต่ใจ และมีบางรายแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและทำร้ายเพื่อนและเลียนแบบพฤติกรรมที่เห็นในโทรศัพท์จึงเกิดปัญหาว่าทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสอนแบบหนึ่งแต่ทางบ้านตามใจและไม่มีความที่จะเชื่อมโยงการเรียนรู้กับที่สถานศึกษาทำให้เด็กไม่สามารถพัฒนาได้อย่างดีเท่าที่ควร

1.3.3 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม พบว่า การมาเรียนรู้ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กครูส่วนมากจะให้เด็กได้ฝึกการดูแลช่วยเหลือตนเอง เช่น การจัดเก็บของใช้ส่วนตัว การถอดรองเท้า การช่วยงานในห้องเรียนเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่ออยู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเด็กสามารถเข้าห้องน้ำเองได้ใส่เสื้อผ้าเองได้ และพบว่ามีเด็กหลายคนและผู้ปกครองบางคนไม่让孩子ได้ช่วยเหลือตัวเอง การดูแลรับผิดชอบกิจวัตรประจำวันของตนเอง ผู้ปกครองไม่มีเวลาอยู่ดูแลลูก ปลอ่ยให้ลูกเล่นเกมในโทรศัพท์ ผู้ปกครองขาดความเอาใจใส่และฝึกให้ลูกได้ดูแลตนเองเนื่องจากผู้ปกครองต้องออกไปทำงาน รับจ้างไม่มีเวลาดูแลลูกส่งผลให้เด็กไม่สามารถดูแลและช่วยเหลือตนเองได้ และบางครอบครัวไม่เห็นความสำคัญและเห็นว่าต้องช่วยเหลือเพราะเด็กยังเล็กอยู่ทำให้การพัฒนาเด็กขาดการเชื่อมต่อระหว่างบ้านและสถานศึกษา

1.3.4 การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา พบว่า เมื่อทำกิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เด็กจะกล้าพูด กล้าแสดงออก สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้ มีพื้นฐานทางภาษาที่ดี และมีเด็กบางคนพูดไม่ค่อยได้ ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองบางคนไม่มีเวลา บางคนตามใจลูกมากเกินไป ปลอ่ยเด็กให้อยู่กับโทรศัพท์เป็นเวลานาน และขาดความรู้ที่ถูกต้องในการพัฒนาเด็ก ทำให้เด็กสมาธิสั้น ไม่มีจินตนาการ ขาดความกระตือรือร้น มีเด็กบางคนเล่นโทรศัพท์มากจนทำให้พัฒนาการไม่ดี พูดช้า สื่อสารกับคนรอบข้างไม่ได้ ขาดสมาธิจดจ่อในการเรียนรู้และร่วมกิจกรรมกับเพื่อนไม่ได้ กลายเป็นปัญหาในห้องเรียน ผู้ปกครองส่วนมากเน้นว่า อยากให้บุตรหลานอ่านออกเขียนได้ เห็นความสำคัญของการเขียนทั้งที่เด็กยังไม่พร้อม ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเน้นการเตรียมความพร้อมแต่ผู้ปกครองไม่เข้าใจและขาดความรู้ในการพัฒนาเด็กจึงเห็นว่าครูควรสอนอ่านเขียนทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาเด็ก

2. ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

หลักการ

1) เป็นกระบวนการที่นักพัฒนาด้านการศึกษาปฐมวัยเข้าไปกระตุ้นให้สถานศึกษาคือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นหน่วยงานหลักในการประสานให้เกิดการร่วมมือรวมพลังเป็นการระเบิดจากภายใน ในการที่จะร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหา ร่วมวางแผน ปฏิบัติและสะท้อนผลในการหาแนวทางร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชน

2) ทุกภาคส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนฐานของต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ในจังหวัดมหาสารคามเพื่อระดมทั้งความรู้ และทรัพยากรเพื่อหาแนวทางในการร่วมสร้างสรรค์ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม

3) กระบวนการดำเนินการเน้นให้ทุกภาคส่วนทั้งครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนได้จัดระบบความคิด ร่วมหาแนวทางในการดำเนินการให้ปรากฏผลอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กปฐมวัย โดยแต่ละภาคส่วนทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่อยู่ในขอบเขตที่จะดำเนินการได้ในลักษณะเกื้อกูลกันเพื่อให้เกิดความตระหนักในการที่จะร่วมมือให้เกิดผลกับเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรมโดยเชื่อมโยงกับสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่

4) กิจกรรมและสื่อเน้นใช้สื่อที่หาง่ายมีในชีวิตประจำวันและมีการบูรณาการใช้สื่อเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน เช่น การสื่อสารเพื่อการดำเนินงานผ่านระบบสื่อสังคมออนไลน์ และมีการยืดหยุ่นอย่างเหมาะสมตามสภาพ โอกาสและเวลาของการดำเนินกิจกรรม

วัตถุประสงค์

1) เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติในการส่งเสริมการศึกษาแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2) เพื่อให้สถานศึกษาหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยมีแนวทางในการส่งเสริมการศึกษาแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ

3) เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยสามารถนำแนวทางการส่งเสริมการศึกษาแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยสู่การปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์

บทบาทของการทำงานร่วมกันครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน

1) บทบาทของหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรใดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่สนใจส่งเสริมการศึกษาแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน) เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ให้ประสบความสำเร็จควรมีแนวทางการดำเนินการ ประกอบด้วย (1) ประสานกับหน่วยงานต้นสังกัดที่สถานศึกษานั้นๆ สังกัด เพื่อเป็นการประสานขออนุญาตและประสานส่วนต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการ ซึ่งอาจเป็นการประสานอย่างเป็นทางการในลักษณะจดหมายราชการ หรือเอกสาร

ประสานระหว่างหน่วยงาน เพื่อชี้แจงแนวทางและวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ (2) ประสานกับสถานศึกษา ให้สถานศึกษาเป็นตัวกลางในการประสานงานกับส่วนเครือข่ายอื่น เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรในชุมชน ผู้ปกครอง จะเป็นการทำงานที่ให้แต่ละภาคส่วนมีความเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงให้เกิดการปฏิบัติที่บรรลุวัตถุประสงค์ ได้ง่ายขึ้น (3) ผู้ทำงานด้านการประสานความร่วมมือต้องพบปะทุกภาคส่วนโดยในส่วนของชุมชนอาจเป็นส่วนหนึ่งของผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนการประสานกับผู้ปกครอง เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อเป็นผู้ประสานงานกับผู้ปกครองในชุมชน โดยอาจประสานผ่านจดหมาย เอกสาร การติดต่อผ่าน เครือข่ายสังคมออนไลน์ การลงเยี่ยมเยือนพบปะแต่ละภาคส่วนโดยเฉพาะต้องให้ความสำคัญกับการประสาน กับสถานศึกษาเพราะบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสื่อกลางที่ดีในการประสานกับทั้งส่วนของผู้ปกครองและ ชุมชน

2) บทบาทของสถานศึกษา (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก)

ส่วนที่ 1 เป็นบทบาทร่วมกับผู้ปกครองและชุมชน ได้แก่ (1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีนโยบาย เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการติดต่อสื่อสารระหว่างครอบครัว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และชุมชนในการร่วม วางแผนร่วมปฏิบัติและร่วมประเมินผล ในการระดมความรู้ แรงงาน งบประมาณหรือทรัพยากรอื่นๆ เพื่อการ พัฒนาเด็กปฐมวัย (2) สถานศึกษา ผู้บริหาร ครูหรือผู้ดูแลเด็ก มีการประสาน พ่อแม่ ผู้ปกครอง คณะกรรมการ การศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และประชาชนในชุมชนเพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั้งข่าวสารความรู้ การประชาสัมพันธ์หรือการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (3) สถานศึกษาร่วมกับ คณะกรรมการสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนวางแผนหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสอดคล้องกับบริบทความต้องการและสภาพปัญหาของชุมชน (4) สถานศึกษา ครู และ/หรือ ผู้ดูแลเด็กร่วมมือกับผู้ปกครองประเมินเด็กรายบุคคล และให้ข้อมูลพื้นฐานเด็ก สังเกตพฤติกรรม ในการพัฒนาเด็กให้เป็นไปตามวัย (5) สถานศึกษา ครู และ/หรือ ผู้ดูแลเด็กสนับสนุน ผู้ปกครอง หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานเอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน (6) ครูจัด กิจกรรมการเรียนรู้ จัดสื่อวัสดุอุปกรณ์หรือจัดบรรยากาศในชั้นเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ใน ชุมชน หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน บูรณาการกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย (7) สถานศึกษา ครู และ/ หรือ ผู้ดูแลเด็ก ประสานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพในการ พัฒนาเด็กปฐมวัย

ส่วนที่ 2 บทบาทในการให้บริการแก่ผู้ปกครองและชุมชน ได้แก่ 1) สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือหรือเข้ามาใช้บริการในกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สวนผักปลอดสารพิษ ห้องสมุดหรือศูนย์สื่อเพื่อการเรียนรู้ 2) สถานศึกษาทำหน้าที่ เป็นเสมือนแหล่งการเรียนรู้ภายในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาเรียนรู้ หรือใช้บริการอาคารสถานที่หรือ เข้ามาใช้พื้นที่ในการจัดกิจกรรมเพื่อประโยชน์ทั้งส่วนของบุคคลหรือส่วนรวมอันจะเป็นการเอื้อเพื่อเกื้อกูลของ คนในชุมชน

3) บทบาทของครอบครัว (ผู้ปกครอง) ในส่วนของครอบครัวหรือผู้ปกครองมีบทบาทในการประสานร่วมมือกับสถานศึกษา คุณครูหรือผู้ดูแลเด็กในการพัฒนาบุตรหลาน และบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูเมื่อเด็กอยู่ในครอบครัวเพื่อให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องและเหมาะสม

ส่วนที่ 1 บทบาทร่วมกับสถานศึกษา ได้แก่ (1) พ่อแม่ ผู้ปกครอง ร่วมวางแผนร่วมคิดร่วมตัดสินใจและร่วมประเมินเกี่ยวกับการพัฒนาบุตรหลานร่วมกับสถานศึกษา (2) พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการปฏิบัติตามนโยบายหรือกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้น (3) พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้ความร่วมมือในการระดมทรัพยากรด้านต่างๆ แก่สถานศึกษาเพื่อประโยชน์ของเด็กปฐมวัย เช่น การระดมวัสดุอุปกรณ์ เงินทุน แรงงาน ความรู้ ประสบการณ์ การเป็นอาสาสมัครช่วยในการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ หรือการสร้างสนามเด็กเล่น อาคารเรียน โรงอาหาร หรือการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและ/หรือภายนอกศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ฯลฯ

ส่วนที่ 2 บทบาทในฐานะการอบรมเลี้ยงดูให้บุตรหลานมีพัฒนาการที่เหมาะสม ได้แก่ (1) ผู้ปกครองกับเด็กปฐมวัยให้ความรักความอบอุ่นให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานทั้งทางด้านร่างกาย คือ การให้อาหารโภชนาการที่เหมาะสมการดูแลรักษาความสะอาดสุขลักษณะและความปลอดภัย รวมถึงการฝึกให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมในการดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของตนเองได้อย่างเหมาะสมตามวัย (2) ผู้ปกครองสนับสนุนส่งเสริมทางด้านจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กเรียนรู้อารมณ์และความรู้สึกการรับฟังเด็ก การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความรู้สึก การเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงความรักกับเด็ก เช่น การกอด การสัมผัส การชื่นชม การให้กำลังใจ การปลอบโยน หรือการสนับสนุนหรือการลงโทษที่เหมาะสมเพื่อให้เด็กเรียนรู้อารมณ์ของตนเอง คนรอบข้าง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในชีวิตประจำวันและโอกาสพิเศษ การเล่น หรือพาบุตรหลานเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (3) ผู้ปกครองสนับสนุนส่งเสริมทางด้านสังคม เป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้ดูแลและช่วยเหลือตนเองตามวัยในการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การช่วยเหลือตนเองในการอาบน้ำ แปรงฟัน ล้างมือ การรับประทานอาหาร การเข้าห้องน้ำห้องส้วม การสวมใส่เสื้อผ้า ถูเท้า รองเท้า การดูแลสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว การช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานร่วมกับเพื่อน ผู้ใหญ่ หรือการแสดงออกอย่างเหมาะสมกับบุคคลรอบตัว โดยผู้ปกครองต้องเป็นแบบอย่างในการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับคนหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น สัตว์ ต้นไม้ หรือการดูแลสาธารณสมบัติต่าง ๆ การฝึกให้เด็กเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง การเคารพสิทธิของผู้อื่น การฝึกกิริยามารยาทและคุณธรรมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น การรักเมตตา เอื้อเฟื้อแบ่งปัน การเคารพตนเองและผู้อื่น การมีวินัย การพินิจพิจารณา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ครอบครัวหรือผู้ปกครองต้องฝึกให้บุตรหลานได้เรียนรู้ตั้งแต่อยู่ในครอบครัว เพื่อให้เด็กสามารถดูแลตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ (4) ผู้ปกครองสนับสนุนส่งเสริมทางด้านสติปัญญา เป็นการที่ผู้ปกครองส่งเสริมให้บุตรหลานมีโอกาสเรียนรู้อย่างเต็มที่ในสถานศึกษาที่เด็กเรียนรู้โดยให้ความร่วมมือในการดูแลให้เด็กทำกิจกรรมตามที่สถานศึกษากำหนดหรือขอความร่วมมือ จัดงบประมาณสนับสนุนสื่อวัสดุอุปกรณ์ ของเล่น ของใช้ที่เสริมสร้างการเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ ฝึกให้ลูกได้ทำกิจกรรมผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 อย่างสม่ำเสมอ ฝึกให้ลูกเรียนรู้ทักษะทางภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ผ่านชีวิตประจำวันในการทำงานบ้าน งานสวน งานครัวเบื้องต้น เช่น การกวาดบ้าน ถูบ้าน การ

พับผ้า การซักผ้า การจัดเก็บเครื่องมือ เครื่องใช้ในบ้าน การช่วยงานสวนเล็กๆ น้อยๆ เช่น การปลูกต้นไม้ การรดน้ำต้นไม้ การพรวนดิน ใส่ปุ๋ย การช่วยงานครัว การล้างถ้วยชาม เช็ด จัดเก็บหรือ การประกอบอาหาร การจัดแต่ง การบริการอาหารให้คนในบ้าน เป็นต้น เน้นการเสริมสร้างสติปัญญาอย่างเป็นธรรมชาติผ่านงานชีวิตจริง

4) บทบาทของชุมชน ในส่วนของชุมชนนำเสนอให้เห็นภาพโดยสรุป 2 ส่วน คือ ส่วนของผู้นำชุมชน เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศบาลตำบล ผู้นำที่ทำการบริหารในส่วนของชุมชนซึ่งส่วนมากเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำหมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสถานศึกษา อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ฯลฯ และส่วนของปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่อาสาสมัครหรือได้รับการประสานให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาเด็กปฐมวัย

ส่วนที่ 1 ผู้นำชุมชน สิ่งที่ผู้นำชุมชนควรปฏิบัติ ได้แก่ (1) วางแผนงานด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ชัดเจน โดยวางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาอาคารสถานที่ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อกับเด็กปฐมวัย รวมถึงการพัฒนาบุคลากรทั้งในส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและครอบครัวหรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย (2) สนับสนุนงบประมาณรวมถึงวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (3) ประชาสัมพันธ์และประสานงานกับบุคคลต่างๆ หรือหน่วยงานอื่นทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อขอความร่วมมือในการพัฒนาเด็กปฐมวัย (4) ประสานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในชุมชนร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมทั้งงบประมาณ ความรู้และทรัพยากรในการสนับสนุนโครงการหรืองานที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ศูนย์สุขภาพและความปลอดภัย โรคติดต่อที่มักเกิดขึ้นในเด็ก การคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย เป็นต้น และ (5) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา โดยทำหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาของสถานศึกษาในทุกๆ ด้าน

ส่วนที่ 2 ปราชญ์ชาวบ้าน สิ่งที่ปราชญ์ชาวบ้าน ควรปฏิบัติ ได้แก่ (1) ประสานงานกับครูเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ที่ต้องดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพราะการมีส่วนร่วมของปราชญ์ชาวบ้านอาจมีหลายบทบาท ได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากรที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ ความรู้ ประสบการณ์ การช่วยวางแผน การออกแบบทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และ/หรือ การส่งเสริมด้านอื่นๆ (2) เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ สานิต และฝึกปฏิบัติในสถานที่สำคัญของชุมชน เช่น การพาเด็กปฐมวัยเรียนรู้ในวัด แหล่งสำคัญทางวัฒนธรรมหรือแหล่งเรียนรู้สำคัญของชุมชน หรือร่วมมือกับครูผู้ดูแลเด็กหรือผู้ปกครองในการเป็นอาสาสมัครในการทำกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เช่น การแต่งนิทาน/บทร้อง คำกลอน การเล่านิทาน การร้องเพลง ร้องหมอลำ การแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงพื้นบ้านในรูปแบบต่างๆ และ (3) ถ้าปราชญ์เป็นผู้ได้รับมอบหมายให้จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาด้านต่างๆ ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมสำหรับครูหรือเด็กปฐมวัยที่ต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เพียงพอและเหมาะสมกับการเรียนรู้

สาระที่ใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการ ประกอบด้วยสาระ ส่วนที่ 1 สาระที่เป็นกระบวนการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการประสานและสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่ 2) ขั้นการปฏิบัติการ เน้นการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งในส่วนของผู้ปกครอง ตัวแทนองค์กรในชุมชนและครูในสถานศึกษา เพื่อร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 3) ขั้นติดตามประเมินผล และ 4) ขั้นสรุปผลการดำเนินงาน โดยมีลักษณะของการมีส่วนร่วม 5 แบบ 1) ร่วมแรงร่วมใจ 2) ร่วมให้ภูมิปัญญา 3) ร่วมจัดหาทรัพยากร 4) ร่วมจัดหาทรัพยากร และ 5) ร่วมปฏิบัติให้เกิดความต่อเนื่อง และส่วนที่ 2 สาระที่เป็นเนื้อหาประกอบด้วย 1) การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 2) การพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้า 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม และ 5) การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในการจัดการศึกษา โดยสรุปดังภาพที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 สาระที่ใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการ

	
สาระที่เป็นลักษณะของการมีส่วนร่วม (การทำงานแบบสามเส้า)	สาระที่เป็นเนื้อหา
1. ร่วมแรงร่วมใจ สร้างให้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า มุ่งมั่น ร่วมมือ	1. การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์-จิตใจ และด้านสติปัญญา
2. ร่วมให้ภูมิปัญญา ร่วมกันวางแผน เสนอแนะ แนวทางการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมภูมิปัญญา และทรัพยากรในชุมชน	2. การพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้า (Executive Function) ของเด็กปฐมวัย
3. ร่วมจัดหาทรัพยากร ร่วมกันจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ วิทยากร แหล่งเรียนรู้ งบประมาณ สิ่งของในการจัดการศึกษา	3. การจัดการเรียนรู้
4. ร่วมวางแผน ปฏิบัติ ประเมิน และสะท้อน ร่วมกันแสดงความคิดเห็น วางแผน ปฏิบัติ ประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข	4. การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
5. ร่วมปฏิบัติให้เกิดความต่อเนื่อง ร่วมสานต่อก่อให้เกิดวงจรการวางแผน ปฏิบัติ ประเมินผล ปรับแก้ให้เกิดการพัฒนาที่เติบโต สม่่าเสมอ ต่อเนื่อง	5. การใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาสากลและชุมชนในการจัดการศึกษา

ที่มา: พวงเพชร วงศ์ทิพย์ และคณะผู้วิจัย

กระบวนการสามเส้า

ขั้นที่ 1 ขั้นการประสานและสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่

1.1 เตรียมความพร้อมประสานบุคลากรทั้งส่วนของสถานศึกษา ผู้นำชุมชน เพื่อให้เกิดการประสานเชื่อมกับผู้ปกครองเพื่อชี้แจงแนวการดำเนินการ

1.2 สร้างความสัมพันธ์ทั้งในส่วนของครอบครัวและชุมชน ได้แก่ (1) การพบปะกับครอบครัวเด็กปฐมวัยในชุมชน เช่น การเยี่ยมบ้าน การสนทนาในช่วงที่รับส่งบุตรหลาน (2) การออกเยี่ยมเยือนชุมชน เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน เป็นต้น และศึกษา/วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชน เช่น ข้อมูลสภาพพื้นฐานทั่วไปของชุมชน ข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษา/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ข้อมูลสภาพปัญหาการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชน ข้อมูลพฤติกรรมของผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ข้อมูลพฤติกรรมสะท้อนพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยให้เป็นไปตามกรอบการศึกษาปฐมวัยระดับชาติ ระดับหน่วยงานต้นสังกัด ระดับสถานศึกษา

1.3 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการให้แต่ละพื้นที่ตรวจสอบและยืนยันข้อมูลจากการประมวลเบื้องต้นและการสืบค้นจากแหล่งทุติยภูมิ เช่น เอกสารหลักสูตรสถานศึกษา ข้อมูลเว็บไซต์หรือเพจของสถานศึกษาหรือองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาลตำบล เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการสามเส้าร่วพลัง เป็นการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้รับความรู้ ทักษะและเจตคติเพื่อนำสู่การร่วมกันวางแผน ออกแบบ หลักสูตรตามแนวทางในการร่วมมือร่วพลังของสถานศึกษา ครอบครัว และชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความตระหนัก วางแผน ออกแบบแนวทางการพัฒนาร่วมกัน โดยประสานตัวแทนทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 ประชุมนำเสนอให้เห็นสภาพ ปัญหาของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในชุมชน กระตุ้นให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความตระหนัก เข้าใจปัญหา เปิดใจและมีแรงบันดาลใจในการส่งเสริมพัฒนาการของบุตรหลาน

2.1.2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และมุ่งเน้นบทบาทของสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ การพัฒนาที่อยู่บนฐานของวิทยาศาสตร์สมอง การส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย การพัฒนาทักษะสมองส่วนหน้า (Executive Function) การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม และการใช้ภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.1.3 ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันสนทนากลุ่มวางแผนและออกแบบกิจกรรม โดยมุ่งให้สถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนเสนอแนวทางร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ตามบริบทสอดคล้องกับปัญหา ความต้องการ วัฒนธรรมภูมิปัญญาและทรัพยากรในพื้นที่ โดยให้ได้ครอบคลุม

องค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ แนวการจัดกิจกรรม สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ วิทยาการ/แหล่งเรียนรู้ และการประเมินผล แล้วร่วมกันสะท้อนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

2.1.4 สะท้อนการเรียนรู้ เป็นการทบทวนประสบการณ์ที่ได้รับจากการสนทนากลุ่ม แล้วรวบรวมเรียบเรียงการออกแบบหลักสูตรตามแนวทางในการร่วมมือร่วมพลังของสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยที่เกิดขึ้นจากการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.1.5 การชี้แนะ (Coaching) เป็นการชี้แนะติดตามกำกับช่วยเหลือและสนับสนุนรายศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามแผนการที่ร่วมสนทนากลุ่ม

2.2 ประชุมเชิงปฏิบัติการเน้นให้ความรู้ผู้ปกครองสถานศึกษาและชุมชน เป็นการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับ ครู ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชนตามแนวทางที่ร่วมกันวางแผนไว้ในช่วงประชุมปฏิบัติการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สร้างความตระหนักและให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของทุกภาคส่วนทั้งสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนนำแผนการและหลักสูตรฯ ที่ได้ออกแบบไว้ในการประชุมปฏิบัติการ สู่การปฏิบัติในบริบทจริง แล้วนำกลับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เห็นถึงผลการนำไปปรับใช้ในบริบทชีวิตจริง

2.2.2 สะท้อนผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และแนวทางการดำเนินการตามที่ร่วมกันออกแบบสู่การปฏิบัติ ทั้งในส่วนของสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน โดยสะท้อนให้เห็นถึงปัญหา อุปสรรค ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงาน จุดเด่นและข้อเสนอแนะที่ควรเสริมหรือปรับปรุง ตลอดจนแนวปฏิบัติและข้อค้นพบใหม่ เพื่อรวบรวมเป็นแนวให้การดำเนินการของหลักสูตรความร่วมมือร่วมพลังของสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น

2.2.3 จัดระบบองค์ความรู้จากการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาปรับปรุงและเติมเต็มหลักสูตรการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของแต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วนำจัดแสดงและเผยแพร่ให้ทั้ง 3 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับรู้และนำไปเป็นแนวปฏิบัติต่อไป

ขั้นที่ 3 ติดตามประเมินผล เป็นการประสานติดตามการปฏิบัติงานของแต่ละพื้นที่โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ติดตามประเมินผลการปฏิบัติการของ 3 ภาคส่วน เป็นการประสานติดตาม การปฏิบัติงานของสถานศึกษาในการขับเคลื่อนการทำงานร่วมกัน การนำองค์ความรู้สู่การปฏิบัติของทั้ง 3 ภาคส่วนทั้งสถานศึกษา ครอบครัวและชุมชน ซึ่งในการติดตามประเมินผลจะเป็นลักษณะการตรวจเยี่ยมในบริบทจริง เพื่อทำการประเมินว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร ตลอดจนมีการพบปะพูดคุยสนทนาระดมข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อทำให้การดำเนินการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและเกิดความต่อเนื่องยั่งยืน

3.2 ติดตามประเมินผลคุณภาพ เป็นการติดตามแนวทางการส่งเสริมการศึกษาแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นการที่สถานศึกษาโดยบุคลากรของสถานศึกษา

นำแนวทางการส่งเสริมการศึกษาแบบสามเสาไว้พลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ที่ร่วมกันวางแผนและออกแบบจากการร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ สู่การประเมินว่าได้ดำเนินการตามที่ได้ออกแบบไว้หรือไม่ ประเมินความสำเร็จมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาเกี่ยวกับ 1) ความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรม สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ วิทยากร/แหล่งเรียนรู้และการประเมินผล 2) ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้อง แล้วนำกระบวนการและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นตลอดกระบวนการ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องมาปรับปรุงและจัดระบบข้อมูลให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 4 สรุปผลการดำเนินงาน เป็นการประมวลสรุปผลการดำเนินงานของทุกภาคส่วน ได้แก่ส่วนของสถานศึกษา /ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครอบครัว และส่วนของเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน แล้วนำมาสรุปผลการทำงานและนำเสนอการส่งเสริมการศึกษาแบบสามเสาไว้พลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ฉบับสมบูรณ์ส่งเสริมการศึกษาแบบสามเสาไว้พลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ฉบับสมบูรณ์เป็นกระบวนการและองค์ความรู้เกี่ยวกับส่งเสริมการศึกษาแบบสามเสา (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เสาพลังเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย เป็นแนวทางที่ผ่านการใช้และปรับแก้ไขให้มีความเหมาะสม เกิดเป็นแนวทางการส่งเสริมการศึกษาแบบสามเสา (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เสาพลังเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ฉบับสมบูรณ์ สามารถเป็นแนวทางให้ทุกภาคส่วนที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ใช้เป็นแนวดำเนินการเพื่อร่วมพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพต่อไป

สื่อ วัสดุอุปกรณ์ วิทยากร และแหล่งเรียนรู้

มุ่งใช้สื่อที่เป็นต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ดังมีรายละเอียดดังนี้

- 1) แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ และแหล่งเรียนรู้ที่ชุมชนสร้างขึ้น
- 2) ปราชญ์ชาวบ้าน วิทยากรชุมชน
- 3) สื่อ วัสดุอุปกรณ์จากวัสดุ ของเหลือใช้
- 4) วัสดุที่เป็น สิ่งของ เครื่องใช้ ของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน
- 5) สื่อการเรียนรู้ที่เน้นการผสมผสานงานในชีวิตประจำวันของผู้ปกครอง คือ งานบ้าน งานสวนและงานครัว

การประเมินผล

มุ่งสรุปสะท้อนผลจากการมีส่วนร่วมของทั้งสามภาคส่วนจากการสัมภาษณ์และการประเมินความพึงพอใจของทั้งสามภาคส่วน คือ สถานศึกษา ครอบครัวและชุมชนในการเข้าร่วมโครงการ โดยมีขอบข่ายการประเมินเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการวางแผน การปฏิบัติและการประเมินผลของทั้งสามภาคส่วน ในเนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย โดยการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ภาคส่วน คือ การร่วมติดต่อสื่อสาร การระดมทรัพยากร การเป็นอาสาสมัครเพื่อพัฒนาการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. ผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าไร้พรม (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม

3.1 ผลการใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่าง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครอบครัวและชุมชน มีลักษณะการร่วมมือ 4 ด้าน ดังนี้

3.1.1 ด้านการติดต่อสื่อสาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการติดต่อสื่อสารกับครอบครัว และชุมชนติดต่อสื่อสารผ่านระบบออนไลน์และมีหนังสือราชการถึงผู้นำชุมชนและผู้ปกครอง ซึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครอง คณะกรรมการการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และประชาชนในชุมชนให้ความสนใจและร่วมมือในการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั้งข่าวสารความรู้ การประชาสัมพันธ์หรือพัฒนาการของเด็ก ซึ่งผู้บริหารมีส่วนร่วมในการดำเนินการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองเด็กปฐมวัยและชุมชนตามโอกาสและวันสำคัญที่ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กดำเนินการ และการดำเนินงานในลักษณะนี้มีการดำเนินอย่างต่อเนื่องและจะดำเนินต่อไป และเน้นใช้การประชาสัมพันธ์ร่วมมือผ่านระบบโซเชียลมีเดียมากขึ้น

3.1.2 ด้านการเป็นผู้ประสานงานในการรวบรวมทรัพยากร แต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการวางแผนในการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การมีแผนงานในการออกแบบเป็นโครงการระดมสื่อและทรัพยากรที่จะพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งในด้านเงิน สิ่งของ แหล่งภูมิปัญญา วิทยากร ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ รวมทั้งการวางแผนการให้ทรัพยากรด้านความรู้ที่จะเติมเต็มให้กับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน มีบทบาทในการประสานงานในการระดมทรัพยากร การบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อสนับสนุนสื่อและของเล่น เช่น การบริจาควัสดุอุปกรณ์ทำสนามเด็กเล่นและเปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งทรัพยากรในชุมชน เช่น วัด และมีบางศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3.1.3 ด้านการอาสาสมัครเพื่อการศึกษา แต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการให้ผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชนและผู้ปกครองเข้ามาเป็นอาสาสมัครในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเข้ามาทำของเล่นจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชาติ การทำอาหาร การเล่านิทานพื้นบ้าน การนิมนต์พระสงฆ์มาเพื่อให้ผู้ปกครองและชุมชนได้ทำบุญในบริเวณศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการวางแผนเชิญผู้ปกครองมาร่วมเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้พืชผักสวนครัว การทำแนวรั้วด้วยพืชผักที่กินได้ และตามหน่วยการเรียนรู้ ทำให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3.1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการร่วมตัดสินใจในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นักการศึกษา ผู้อำนวยการกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ร่วมกันออกแบบและจัดโครงการพัฒนาการเด็กปฐมวัยและร่วมวางแผนในการพัฒนาในเชิงการร่วมมือรวมพลังในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น มีการเสนอแนะให้มีแนวทางอย่างชัดเจนในตัวหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การร่วมกันพัฒนาสิ่งแวดล้อมในศูนย์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ การทำโครงการที่เน้นการร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งส่วนองค์กรในชุมชนและองค์กรภายนอก ได้แก่ โครงการให้การศึกษาผู้ปกครอง โครงการให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามาร่วมเป็นอาสาสมัครในการจัดการศึกษา การประสานงานกับองค์กรภายนอกชุมชนและนานาชาติมาร่วมจัด

กิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ซึ่งถือเป็นการปฏิบัติการตัดสินใจให้เกิดผลสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะส่งผลดีทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กในทางที่ดีขึ้น

3.2 สามภาคส่วนเกิดความตระหนักและเกิดการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในพื้นที่มากขึ้นทั้งในส่วนของผู้ปกครอง และชุมชน

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้ปกครอง พบว่า หันมาให้ความสนใจกำกับและส่งเสริมพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย พบว่า ผู้ปกครองเริ่มให้ความสนใจและตระหนักในการที่จะกระตุ้นให้ลูกหลานใช้พลังงานในหลากหลายรูปแบบมากขึ้น เช่น การให้เด็กช่วยงานบ้าน งานครัวและงานสวนหรือรดน้ำต้นไม้ การเล่นออกกำลังกายที่ต้องใช้แรงการกีฬาและการปีนป่าย ห้อยโหนผู้ปกครองอนุญาตให้เด็กได้เล่นมากขึ้นและมีการเตือนให้ระมัดระวังและคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ ให้มีเวลาหรือให้ความสนใจในการเล่นร่วมกับบุตรหลานมากขึ้นแทนที่จะให้ดูโทรทัศน์หรือการดูยูทูบในโทรศัพท์ดังที่เคยปฏิบัติในช่วงก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ ผู้ปกครองตระหนักและให้ความสำคัญในการกำกับบุตรหลานให้ล้างมือ การดูแลทำความสะอาดร่างกายและปฏิบัติตนเมื่อไอ จาม หรือการพบปะผู้คน ทั้งการเข้าร่วมกระบวนการและสภาวะการณ์ระบาดของโรคทำให้เกิดการปรับปรุงด้านสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม การแยกสิ่งของเครื่องใช้ จาน ชาม ช้อน ส้อม มีการกำกับใส่ใจมากขึ้น

2. พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ พบว่า ผู้ปกครองที่เป็นปู่ย่าตายายยอมรับว่าบางครั้งตามบุตรหลานไม่ทันทั้งด้านการใช้ร่างกายหรือการดูแลเสนอแนะด้านเทคโนโลยี แต่เริ่มหันมาใส่ใจดูแลและกำกับเวลาในการเล่นของบุตรหลานมากขึ้น เช่น การเข้าไปดูว่าหลานเล่นอะไร การกำกับเวลาดูโทรทัศน์และการเล่นโทรศัพท์ ผู้ปกครองหลายท่านกล่าวว่า แม้จะไม่สามารถห้ามไม่ให้ดูหรือ เด็กยังดูทีวีแต่ก็จะเข้าไปรับรู้และกำกับและจะกำหนดเวลาให้เด็กดู ไม่ปล่อยปละละเลยตั้งแต่ก่อน การที่เข้าร่วมกระบวนการทำให้ได้ความรู้และแนวปฏิบัติที่จะไปเล่นกับหลาน เช่น การร้องเพลง การเล่านิทาน หรือการทำของเล่นจากเศษวัสดุ หรือแม้แต่การเล่นกับการทำงานบ้าน การให้เด็กช่วยปรุงอาหารง่าย ๆ การทอด การเล่น การพูดคุยกับบุตรหลานก็ให้เวลามากขึ้น สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ปกครองเริ่มเข้าใจและหันมากำกับดูแลบุตรหลานมากขึ้น

3. พัฒนาการด้านสังคม พบว่า ผู้ปกครองเริ่มหันมาใส่ใจฝึกทักษะทางสังคมเพราะจากสถานการณ์ระบาดของโรคโควิดทำให้เด็กต้องอยู่บ้าน เด็กจะอยู่กับผู้ใหญ่และผู้ปกครองหันมาให้เด็กดูแลช่วยเหลือตนเอง ให้เวลาเด็กได้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าเองมากขึ้น จากเดิมที่คอยช่วยเหลือตลอด เด็กหันมาสนใจทำกิจกรรมงานบ้าน เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน จัดของในบ้าน ดูแลเครื่องใช้ส่วนตัว ไม่เข้าไปช่วยเหลือและจัดทำให้ การมองเด็กของผู้ปกครองเปลี่ยนไปจากเดิม คือ เริ่มหันมาให้เด็กมีโอกาสมือทำแม้จะไม่เรียบร้อย เป็นการฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองมากขึ้น การกระตุ้นให้เด็กออกมาเล่นด้วยกันกับคนในครอบครัวแทนการหมกมุ่นกับการดูโทรทัศน์ และผู้ปกครองบางคนให้ความสนใจกับการที่ให้เด็กรับผิดชอบช่วยเหลือดูแลพืชผักสวนครัวที่ปลูกไว้ในบ้าน

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา พบว่า ผู้ปกครองหันมาให้ความสนใจกับการเล่นกับสิ่งของรอบตัวหรือการออกแบบประดิษฐ์ตกแต่งของเล่นกับบุตรหลานฝึกให้เด็กได้เรียนรู้ แก้ปัญหาผ่านการทำกิจกรรมงานบ้านหรืองานครัวมีการอ่านหนังสือการเล่านิทาน ผู้ปกครองเริ่มเข้าใจว่าการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไม่ใช่การเร่งเรียน เขียนอ่าน แต่เป็นการเตรียมความพร้อมให้เขาได้ใช้ร่างกายทุกส่วน ใช้ประสาทสัมผัสเพื่อเรียนรู้แยกแยะ จัดหมวดหมู่ หรือการเรียนรู้ภาษาผ่านการฟัง การพูด การปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ผู้ปกครองหลายคนเริ่มสะท้อนว่าการที่เด็กเรียนรู้จากการเล่นโทรศัพท์มากเกินไปทำให้เด็กใจร้อน ไม่อดทน สมาธิต่ำ สอนหรือบอกให้ปฏิบัติอะไรจะไม่ใส่ใจ จากการที่ได้รับความรู้ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจกระบวนการเรียนรู้และเล่นกับบุตรหลานมากขึ้น ตลอดจนเข้าใจคุณค่าของปฐมวัยมากขึ้นว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสติปัญญาต้องทำผ่านการเล่น การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันเป็นสำคัญ

3.2.2 ในส่วนของชุมชน การเปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า มีการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาเด็กปฐมวัยในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ผู้นำชุมชนในส่วนของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและสนับสนุนทุน หรืองบประมาณเพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันของครูและผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ในรูปแบบโครงการพัฒนาให้ผู้ปกครองเข้าใจแนวทางส่งเสริมพัฒนาการเด็กร่วมกับครู การส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการจัดสรรสื่อ ของเล่น วัสดุอุปกรณ์เพื่อจัดบรรยากาศและเป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ 2) สนับสนุนให้เกิดการดูแลและควบคุมความปลอดภัยให้กับเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เช่น การจัดระบบการดูแลเด็กให้ปลอดภัยมากขึ้น และจัดให้ผู้ปกครองและอาสาสมัครร่วมกันผลัดเปลี่ยนเพื่อดูแลความปลอดภัยเสริมจากการดูแลของภารโรงหรือยามที่มีตามปกติ และเปิดโอกาสและให้ทุนสนับสนุนให้ผู้รู้ในชุมชนนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดบรรยากาศ สื่อ ของเล่นและสภาพแวดล้อมในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3) เกิดการร่วมมือของเครือข่ายองค์กรทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการร่วมระดมทุนและทรัพยากรเพื่อการพัฒนาเด็ก มีการบริจาค สื่อ ของเล่น วัสดุอุปกรณ์ สนามเด็กเล่น ตลอดจนอาคารสถานที่ ส่งผลให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีความพร้อมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยมากขึ้น และ 4) เกิดการปลูกพลังร่วมในรูปแบบของ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เกิดพลังร่วมในการเกื้อกูลกันในการช่วยเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการเด็ก เช่น ผ้าป่าการศึกษา พระร่วมสร้างสนามเด็กเล่นเพื่อลูกหลาน วันสำคัญในชุมชน ครุฑนำเด็กเข้าร่วมกิจกรรมและมีพระร่วมจัดกิจกรรมเพื่อเด็ก การจัดกิจกรรมทุกวันพระเพื่อพาเด็ก ๆ ทำกิจกรรมที่วัดร่วมกับคนในชุมชน เป็นต้น

3.2.3 ในส่วนของสถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงหลังเข้าร่วมกระบวนการ พบว่า สถานศึกษามีพลังหนุนเสริมทำให้มีทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาอย่างเพียงพอ ครูและบุคลากรมีความมั่นใจและได้รับแรงบันดาลใจในการจัดการศึกษามากขึ้น เพราะเมื่อเกิดการสานพลังร่วมทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญของเด็กปฐมวัย ส่งผลให้ครูสามารถประสานเชื่อมกับครอบครัวและชุมชนในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยได้มากขึ้น เกิดคุณค่าในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา ส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของชุมชน 2) มีหลักสูตรที่สะท้อนอัตลักษณ์และคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชน และมีความเหมาะสมกับเด็ก ครูได้รับการพัฒนาศักยภาพและมีการพัฒนาระบบ

การบริหารจัดการ และการประสานสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนที่ดีส่งผลให้การพัฒนาของสถานศึกษา บรรลุตามเป้าหมายได้

องค์ความรู้ใหม่และอภิปรายผล

1) การขับเคลื่อนรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลังระหว่างครอบครัว สถานศึกษา และชุมชนเพื่อการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดมหาสารคาม มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยองค์รวมบนฐานภูมิพลังร่วมของชุมชนที่เชื่อมโยงกับบริบท เน้นลักษณะของการทำงานอย่างสมดุลเท่าเทียมเปรียบดั่งก้อนเส้าทั้งสามที่สามารถตั้งเรียงอย่างเหมาะสมเป็นฐานตั้งหม้อเพื่อก่อกองไฟที่มีพลังในการปรุงหรือต้มให้เดือด ปรุงอาหารได้สุกสำเร็จตามเป้าหมาย การทำงานแบบสามเส้าเจ้าพลังมีแก่นฐานสำคัญ ประกอบด้วย 1) ร่วมแรงร่วมใจ 2) ร่วมให้ภูมิปัญญา 3) ร่วมจัดหาทรัพยากร 4) ร่วมวางแผน ปฏิบัติ ประเมิน สะท้อนผล และ 5) ร่วมปฏิบัติให้เกิดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง จึงเป็นการนำเสนอแนวทางให้กับสถานศึกษาในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานร่วมมือกับครอบครัวและชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างสอดคล้องกับต้นทุนทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับ Epstein (2002) ที่นำเสนอแนวคิดหลักเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อสนับสนุนการศึกษาและการพัฒนาการของเด็กให้ประสบความสำเร็จว่าประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเลี้ยงดู (Parenting) เป็นการสนับสนุนพ่อแม่ให้เข้าใจบทบาทในการเลี้ยงดูและพัฒนาทักษะการเป็นพ่อแม่ เพื่อให้พวกเขาสามารถสร้างสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ของลูก 2) การสื่อสาร (Communicating) เป็นการสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างโรงเรียนและครอบครัว เช่น การประชุมผู้ปกครอง การสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้พ่อแม่รับทราบความก้าวหน้าของบุตรหลาน 3) การอาสาสมัคร (Volunteering) เป็นการเชิญชวนให้พ่อแม่และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการช่วยงานหรือการมีบทบาทในกิจกรรมต่าง ๆ 4) การเรียนรู้ที่บ้าน (Learning at Home) เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่บ้านโดยให้พ่อแม่สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เช่น ช่วยลูกทำการบ้าน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะต่าง ๆ 5) การตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการให้พ่อแม่มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการโรงเรียนหรือกลุ่มทำงานเพื่อการพัฒนาโรงเรียน และ 6) การทำงานร่วมกับชุมชน (Collaborating with Community) เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อสนับสนุนการศึกษา เช่น การใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อช่วยพัฒนานักเรียนและครอบครัว

2) การใช้รูปแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเจ้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม เด็กปฐมวัยได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ -จิตใจ และสติปัญญา สะท้อนให้เห็นว่าพลังหนุนเสริมจากทั้งสามภาคส่วนส่งผลให้เกิดการสนับสนุนให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมมากขึ้นสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและครอบครัวในการพัฒนาการศึกษา ของ Eden, Chisom, and Adeniyi (2024) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนส่งผลกระทบเชิงบวกต่อภูมิทัศน์ทางการศึกษา การมีส่วนร่วมอย่างมี

ประสิทธิผลของผู้ปกครองครอบคลุมถึงมิติต่าง ๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางวิชาการของบุตรหลาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษา เมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง เด็กจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น การเข้าเรียนที่เพิ่มขึ้น และมีการพัฒนาทางสังคมและอารมณ์เพิ่มขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่บ้านที่สนับสนุนซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ จึงช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในวงสังคมที่กว้างขึ้น ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเสริมทรัพยากรทางการศึกษา การให้คำปรึกษา และอำนวยความสะดวกในการริเริ่มการเรียนรู้จากประสบการณ์ ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ทางการศึกษาโดยเชื่อมต่อว่างระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนและการประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความเป็นจริง จึงสามารถหล่อหลอมเด็กให้มีความรอบรู้และมีทักษะที่จำเป็น นอกจากนี้ การส่งเสริมความร่วมมือที่แข็งแกร่งระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนยังเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาสำหรับการพัฒนาสังคม การส่งเสริมการรวมกลุ่ม ความหลากหลาย และความเคารพซึ่งกันและกัน ความร่วมมือเหล่านี้มีส่วนช่วยในการสร้างชุมชนที่เหนียวแน่นและยืดหยุ่น ผ่านการดำเนินการร่วมกัน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถจัดการกับความท้าทายในระบบ สนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา และส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมกันสำหรับบุคคลทุกคน โดยไม่คำนึงถึงภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการศึกษาถือเป็นรากฐานของการพัฒนาสังคม โดยส่งเสริมความพยายามร่วมกันที่มุ่งหล่อเลี้ยงพลเมืองโลกรุ่นต่อไปที่พร้อมจะก้าวไปในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมแบบสามเส้าเร้าพลัง (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม เป็นกระบวนการตามสรรพกำลังทั้ง 3 ภาคส่วนเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนในการดำเนินการที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติการให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะปฏิบัติและเกิดมุมมองหรือทัศนคติที่ดีในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาปฐมวัยในชุมชน โดยมุ่งการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังจากครอบครัว ชุมชนรวมถึงองค์กร หน่วยงานทั้งภายใน ภายนอกชุมชน โดยเชื่อมโยงกับฐานทรัพยากร วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการบูรณาการให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจและสติปัญญา ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย เป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพสามารถนำพาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติให้เจริญรุ่มเย็นเป็นสุขยั่งยืนต่อไป

1. ควรนำการมีส่วนร่วมแบบสามเส้า เราพลังไปใช้กับศูนย์พัฒนาเด็กในพื้นที่อื่นเพื่อเป็นการร่วมมือรวมพลังของครอบครัว สถานศึกษา และชุมชนทุกภาคส่วนในการที่จะส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยเป็นทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพในการที่จะสร้างชาติให้อุดมมั่นคงในอนาคต
2. ควรมีการวิจัยประสานพลังงานระหว่าง ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน โดยจัดทำในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในระบบออนไลน์และออนไลน์ หรือ มีกระบวนการที่สร้างเครือข่ายร่วมพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาเกิน 1 ปี เพื่อจะได้เห็นผลในระยะยาวเพราะการพัฒนาคนต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืน
3. ควรมีเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละพื้นที่มาอภิปรายแลกเปลี่ยนการนำเสนอผลการมีส่วนร่วมแบบร่วมมือในลักษณะสามเส้าเราพลัง จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โชว์ แชร์ บอกเล่าความสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางให้ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน นำไปเป็น แนวทาง ในการดำเนินการปรับปรุงและสานต่อให้เกิดเครือข่ายร่วมพัฒนาเด็กปฐมวัยของจังหวัดมหาสารคามอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง
4. แต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีนโยบายหรือแผนงานที่เป็นกระบวนการ/กิจกรรม /รูปแบบการทำงานร่วมกับผู้ปกครองและชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย ชัดเจน บรรจุในหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องตลอดปี ทั้งการร่วมออกแบบ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมิน ร่วมตัดสินใจ ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้การมีส่วนร่วมแบบสามเส้า (ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน) เราพลังเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยในจังหวัดมหาสารคาม ได้รับทุนอุดหนุน การทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรม จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ประจำปีงบประมาณ 2565

เอกสารอ้างอิง (References)

- กองส่งเสริมและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). *คู่มือแนวทางการจัดทำหลักสูตรพัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด.
- ยูนิเซฟประเทศไทย. (2564). *การพัฒนาเด็กปฐมวัย*. <https://www.unicef.org/thailand/th/ภารกิจของยูนิเซฟ/การพัฒนาเด็กปฐมวัย>
- สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข. (2563). *โครงการพัฒนาเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น 4 ภาค หลักสูตรนักถักทอชุมชน เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว*. <https://www.scbfoundation.com/project>

สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. (2562). แผนยุทธศาสตร์สถาบัน

แห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว ปี 2562-2665. สถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็กและ
ครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2563). ปัญหาพัฒนาการเด็กไทย กับแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับทักษะ
เด็กในศตวรรษที่ 21. <https://www.hsri.o.th/media/news/detail/12472>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รายงานผลการติดตามการดำเนินงาน ตามมาตรฐานสถานพัฒนา
เด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2561. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). รายงานผลการติดตามการดำเนินงาน ตามมาตรฐานสถานพัฒนา
เด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2565. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม. (2564). การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยใน
จังหวัดมหาสารคาม. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมหาสารคาม.

สุวิมล หงส์โล. (2559). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลสระบัว
อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี. [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Berger, E. H. (2003). *Parents as Partners in Education: Families and Schools Working Together*
(6th ed.). Prentice Hall.

Eden, C. A., Chisom, O. N., & Adeniyi, I. S. (2024). Parent and Community Involvement in
Education: Strengthening Partnerships for Social Improvement. *International Journal*
of Applied Research in Social Sciences, 6(3), 372–382.

<https://doi.org/10.51594/ijarss.v6i3.894>

Epstein, J. L., Sanders, M. G., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., & VanVoorhis, F. L.
(2002). *School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action* (2nd
edition). Corwin.